

ЁШЛАР ОНГИГА МИЛЛИЙ ГОЯ ФАНИНИ СИНГДИРИШДА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ЎРНИ

Бугунги кунда келажак авлодни маънавий-ахлоқий баркамол қилиб тарбиялаш ўта муҳим вазифалардандир. Чунки мамлакатда амалга оширилаётган ислохотлар фуқролардан ўзликни чуқур англашни ва маъсулиятли бўлишни тақозо этади. Шу боисдан узлуксиз таълим тизимида ёшларни маънавий руҳиятига мос замонавий усуллардан фойдаланган ҳолда дарё жараёнини олиб бориш ва турли хил инновацион технологиялар асосида ўқитиш тизимини давомий равишда йўлга қўйиш бориш мақсадга мувофиқдир. Зеро, бу “Миллий гоё” фанларини ўқитиш самарадорлигига эришишнинг муҳим шартидир.

Миллий гоё ва маънавият туркумига кирувчи фанларини узлуксиз таълим тизимида ўқитишда янгича ёндашиш ноанъанавий усуллар (техник асослар)дан фойдаланиш давр талабидир. “Технология” тушунчаси “усул”, “услуг”, “махорат” маъноларини англатади[1]. Демократиянинг умуминсоний принципларини ўқитиш ҳам техника имкониятларидан фойдаланиб амалга оширишни тақозо этади. Шу боисдан, узлуксиз таълим тизимида миллий гоё ва маънавият туркумига кирувчи фанларни ўқитишда турли хил инновацион технологиялар орқали ўқувчи-талабалар ички дунёси, онги ва қалбига сингдиришда ҳозирги замой ўқитувчисига қўйилаётган муҳим талабларидан биридир.

Ҳозирги замой ўқитувчисига эса тадбиркор тарбиячи ва педагог, мафкура ишларининг фаол қатнашчиси, ўз фанининг устаси ҳамда дарё бераётган фанни, илмий ҳақиқатни ёш авлодга санъаткорона ўргатадиган, ўз меҳнати билан жамиятнинг маънавий талабларини ёшларга англатадиган, ўз устида мунтазам иш олиб борадиган, педагогик технологиялардан хабардор шахс бўлиши лозим. А.С.Макаренко таъбири билан айтганда “Яхши устоз махсус кўриш қобилиятига эгадир: у ўз шогирдлар қанотлари қандай ўсаётганини кўради”[2],- деб ўқтирганлар. Ҳозирги кунда яхши устоз касбига шу даражада кўп масулият юкланганки, ўз устида тинимсиз меҳнат қилиш, изланиш учун жуда катта куч, ирода ва сабр-тоқат талаб этилади.

Бугунги кунда содир бўлаётган инновацион жараёнларда таълим тизими олдидаги муаммоларни ҳал этиш учун, янги ахборотни ўзлаштирадиган, зарур қарорлар қабул қиладиган, мустақил ва эркин фикрлайдиган маънавий баркамол ёшлар керак. Жамиятимизнинг устувор вазифаларидан бири ҳам баркамол авлодни тарбиялашдан иборатдир. Зеро, маънавий баркамол инсонларгина буюк келажакни ярата оладилар.

Шундай экан, таълим муассасаларининг ўқув-тарбиявий жараёнида замонавий ўқитиш услублари, яъни интерфаол услублар, айниқса инновацион технологияларнинг ўрни ва аҳамияти бекиёсдир. Педагогик технология вауларнингтаълимда қўлланишига оид билимлар, тажриба ва ўқувчи-талабаларни билимли ва етик малакага эга бўлишларини таъминлайди.

Инновация (инглизча **инновацион**) - янгилик киритиш, янгиланиш, ниманидир ўзгартириш демақдир[3].

Демак, инновасия ўқитувчи ва ўқувчи фаолиятига янгилик, ўзгаришлар киритишни англатиб, бу жараёни амалга оширишда асосан интерфаол услублардан фойдаланилади. Инновацион технологияларнинг асоси бўлган интерфаол технологиялар миллий гоё, миллий мафкурани теран фикрлаш билан англаб олишда ёшларнинг фаолиятини фаоллаштиради, уларни мустақил фикрлашга, фаоллика, бирдамликка, жамоа бўлиб ишлаш бир-бирига қайғуриш орқали жиписликка чорлайди ва билимларни бойитишда самаралий таъсир ўтказади. Бевосита таълим жараёни марказига ўқувчи-талаба шахси қўйилади.

Шу нуқтаи назардан, миллий гоё асосида ёшларни тарбиялаш бугунги куннинг долзарб масалалардан бири бўлиб келмоқда. Шу ўринда, Биринчи Президент И.А. Каримовнинг таълим тўғрисидаги қуйдаги сўзлари ибратлийдир: “Биз таълим тизимида ўқитувчиларнинг нафақат кенг билим ва профессионал кўникмаларни эгаллаши, айти пайтда чет мамлакатлардаги тенгдошлари

билан фаол мулоқот қилиш бугунги кунда рўй бераётган барча воқеа - ҳодисалар, янгилик ва ўзгаришлардан атрофича хабардор бўлиш, жаҳондаги улкан интеллектуал бойликни эгаллашнинг энг муҳим шарти ҳисобланган хорижий тилларни ҳам чуқур ўрганишлари учун катта аҳамият бермоқдамиз”[5] деб фикр билдириб ўтганлар.

Зеро, миллий гоа мутахассислиги бўйича юқори малакали кадрлар тайёрлаш бугунги куннинг ососий вазифасидир. Бинобарин, таълим масканларидаги долзарб вазифалардан бўлган баркамол авлоднинг тайёргарлик сифатини ўстириш асосий мақсадлардан бири бўлиб ҳисобланади. Шу сабабли юртимизда барча ўқув юртларида ўқитиш тизмини жаҳон тажрибалардан фойдаланган ҳолда тўлиқ кўриб чиқиб энг мақбул жihatларини амалётга тадбиқ қилиш мақсадга мувофиқдир. Бу ҳозирги глобаллашу даврида бўлаётган замон талабига хос бўлган жараёнлардир.

Ўзбекистон Республикаси Президентга Ш.М. Мирзиёев ушбу масалага алоҳида эътибор қаратиб 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича “Ҳаракатлар стратегияси”да ҳам илмий тадқиқот ва инновация фаолиятини рағбатлантириш, илмий ва инновация ютуқларини амалиётга жорий этишнинг самарали механизмларини яратиш, олий ўқув юртлари ва илмий-тадқиқот институтлари ҳузурида ихтисослаштирилган илмий-экспериментал лабораториялар, юқори технология марказлари ва технопаркларни ташкил этишга таълим ва фан соҳасини ривожлантиришнинг энг муҳим йўналишларидан бири сифатида алоҳида эътибор қаратилган[5] деб таъкидлаган эди.

Мамлакатимиз эртанги куни бўлган ёшларнинг маънавий онги ҳақида ғамхўрлик қилиш ҳар биримизнинг, хусусан, маҳалла ва таълим даргоҳларининг, умуман, шу юртнинг гуллаб - яшнаши, тараққий топишидан манфаатдор бўлган ҳар бир инсоннинг муқаддас бурчидир. Фақат ана шу асосда ёшларни ўз фикрига эга, турли маънавий хуружларига қарши мардонавор тура олишга қодир бўлган иродали, фидоий ва ватанпарвар инсонлар этиб тарбиялашга эришиш мумкин.

Бизнинг фикримизча бугунги кунда юқори сифатли бўлган таълимнинг асосий мақсадларига қуйдаги йўналишларни ривожлантириш билан эришилади:

- таълим масканлари шундай савияга келиши керакки, токи у рақобатдош кадрлар орасидаги тайёргарликдан юқори даражада бўлсин. Бунинг учун эса асосий мақсад ўқитиш таълим дастурига мос келган бўлиши керак;
- таълим бериш гуруҳларининг интеллектуал салоҳиятини шундай ошириш керакки, токи замон талаби даражасида бўлсин. Ваҳоланки, ҳозирги ёшлар шундай қобилиятга эга бўлиши керакки, у мақсад қўя оладиган ва ўз олдига қўйган мақсадни еча оладиган бўлиши, юқори маданий савияда мустақил фикрлай олиши ва ҳаётда ўз ўрнини топа олиши лозим;
- таълим беришда интерактив (икки томоннинг фаоллиги) методларни қўллаш, шу билан бирга айна мақсадга йўналтирилган турли тарғибот ишларни ташкил қилиш;
- Ўқув, илмий, адабий ва замонавий технологияларни ўқувчи-талаба ёшларга етказиб бериш даражасида бўлиши, ўқув жараёнини керакли жиҳозлар билан таъминлаш ва янгиликларни газета, журналларда тўлиқ ва мунтазам равишда чоп этиб бориш;
- билим олишда ўқувчи-талабаларнинг таълим олишга бўлган қизиқиши, ҳоҳиши ва мойиллигини аниқлаш. Шунингдек, илғор давлатлар тажрибасини ўрганиш, фойдаланиш ва бошқаларни ташкил этади.

Таълимнинг савиясини ошириш жараёнида дастлаб, таълим маскани мутахассисларининг даре бериш малакасини ошириш ҳамда таълим масканларига жалб қилиш билан Республика ва хорижий мамлакатларининг таълим масканлари билан тажриба алмашиш, уларни курсларда ўқитиш билан ўқув материалларини тушуниш ва эслаб қолиш ҳар хил интерактив методларни қўллаш билан эришилади. Шу нуқтаи назардан, юқори сифатли таълим беришга, аудиторияларни замонавий қилиб ҳар томонлама жиҳозлаш билан ҳам эришилади. Компютер ва видео жиҳозларни қўллаган ҳолда эслаб қолиш, ўқитишнинг сифатини ошириш ёшларни керакли адабиётлар билан таъминлаш ва ишлаш учун шарт- шароитлар яратиб бериш муҳим вазифалардан биридир. Асосийси, ўқиш жараёнида ёш авлодни қизиқиши, ҳоҳиши, янги билимларга эга бўлиши, ўз устида тинимсиз ишлаши ва жавобгарликни ҳис қилиш муҳимдир. Шунинг учун таълим жараёни қуйдаги муҳим қоидаларга асосланиши керак; ўқувчи-талабаларнинг психологик ҳолатини тушуниш, ўқувчи-талабаларни реал ҳаётий муаммолар

билан қизиктира олиш, назария билан амалётни боғлаган ҳолда ёшларни фикирлашга ўргатиш, ёш авлод билан гуруҳ бўлиб ишлашга қодир бўлиш ва керакли ижодий даражага эришиш, ҳамда ўқитувчиларнинг илмий билимларидан қатъий назар улар даре бера олиши ёшлар билан бирга ишлай олиши муҳим омиллардан биридир.

Ушбу миллий гоя ва маънавият туркумига киру вчи фанининг замой талаблари даражасида ўқитилиши қуйдаги 3 та муҳим шартлар билан боғлиқдир. Булар: биринчидан, фанни ўқитадиган малакали кадрларнинг зарурлиги, иккинчидан, машғулотларни ташкил этишда ўқувчи-талабаларнинг ёши, психологияси ва билим базаларини ҳисобга олиш, учинчидан, ўқитувчиларнинг методик жиҳатдан қуролланган бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Юқорида санаб ўтилган барча чора тадбирларни бир-бири билан ҳамбарчас боғлаган ҳолда узликсиз равишда олиб борилишини таъминлаш ва доимий назоратни ўрнатиш муҳим аҳамиятга эгадир.

Шундан келиб чиқиб айтиш мумкинки, миллий гоя ва маънавият туркумига кирувчи фанларини узлуксиз таълим тизимида ўқитишда замонавий усуллар ва инновацион технологияларидан фойдаланишга алоҳида эътиборни қаратиш лозим. Шу билан биргаликда, замонавий интерфаол методлар орқали миллий гоя, миллий мафкура, миллий гуруҳ каби олий инсоний тушунчаларни даре жараёнида ўқувчи-талабаларнинг онги, қалби ва ички дунёсига сингдириш бугунги кун давр талабидир. Чунки, дарсликлардаги мавзулар юзасидан интерфаол таълим методларидан фойдаланиш ўқувчиларни фаоллика, бирдамликка ва жипсликка чорлайди. Энг муҳими, жамоа бўлиб ишлаш бир-бирига қайғуриш ва асосийси билимларни бойитишда самарали таъсир ўтказди. Биз манба сифатида шу фанлар орқали инновацион педагогик технологиялар асосида миллий гоя фанини ўқитишда фойдаланиш самарали бўлган бир нечта методларни асос қилиб олдик.

ССОРЕ - 2 МЕТОДИ

Мавзу: *Ёт ва зарарли гояларнинг қуринишлари, уларнинг олдини олишда миллий гоянинг ўрни ва аҳамияти*

Топширик:

Муаммо: _____

Симптом(С-сймптом)-Бумуаммонингсимптоми(белгиси)қандай?

Сабаблари(С-саусе)-Бумуаммосимптоминингсабаблариқандай?

Натижаси (О - оутсое) - Бу муаммони ҳал қилишга нисбатан қутилаётган натижа ёки мақсадқандай? _____

Ресурси (Р - ресурсес) - Қандай ресурс ушбу сабабни бартараф этишга ёрдам беради? Қайси ресурс натижа беради? _____

Самараси (Э - эффест) - Ушбу мақсадга эришиш узоқ қутилган қандай самарага олиб келади? [6]

Таълим жараёнини ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари

Муаммо: Бундан бир неча йил олдин мамлакатимиз ижтимоий тармоқларида “*Кўк кит*” деган ташвишли ибора пайдо бўлган эди. “*Кўк кит*” ҳақидаги хабарларда унинг қилмишлари ёритилди. Бироқ ҳозирда бу бало билан қурашишга ўргатувчи таҳлилий, илмий-услубий тавсиялар йўқҳисоб. Тўғри, “Огоҳ бўлинг”, дейилмоқда. Лекин ота-оналарда болаларимизни “Кўк кит”дан қандай ҳимоя қилайлик?”, Огоҳ ота-она” бўлиш учун тарбиянинг қайси усулларини, қачон, қандай қўллаш керак? деган ҳақли саволлар туғилмоқда. Бугун ҳар бир ота-онанинг мана шу аниқ саволларга аниқ жавоблари бўлиши керак. Бугун глобал ахборот оламида “Кўк кит” деб аталган ўйин ҳаммани ўйлатиб қўйди. Интернетда бу муаммо ҳақидаги дастлабки шов-шувлар 2015 йилдан бошланган. Интернетда “Кўк кит”, “Тинч уй”, “ф58”, “ф57” каби “ўлим гуруҳлари” ҳақида турли факт ва маълумотлар бор: “Кўк кит”ни 18 ёшга тўлмаган, мустақил фикри, қизикқан машғулотни йўқ ўсмирлар қизиктиради. Бошида осон, қизик топшириқлар бериб ўсмирнинг ичига кириб олади. Кейинчалик танасига тиг билан кўк китнинг суратини чиздириб, битта кўйни 3 кун тинимсиз тинглаб, топшириқларни бажарган ўсмирларни мақтаб, табриклайди. Бу ниҳоят 50 кунда сўнгги - 50 топшириқ (суиқасд)ни бажартириб, уни видеога олишни ўргатувчи ўлим ўйини, дейилади.

Симптом (С-сймптом) - бу муаммо симптомининг асосий сабаблари ўсиб келаётган ёш авлод онги, қалби ва ички дунёсига таъсир этиш орқали унинг маънавий дунёсини издан чиқаради.

Сабаблари (С-саусе) - “Кўк кит” бу - ўсмирлар онгига ҳужум қилаётган янги маънавий таҳдид! Чунки, биринчидан, бу тренд-таҳдид ўзига 18 га тўлмаган ёшларни, ўсмирларни нишонга олган. Демак, Ўзбекистон ўсмир-ёшларини ҳам. Иккинчидан, ёшларнинг бўш вақтини, ихтиёрини ва кизиқишларини эгаллашга йўналтирилган. Учинчидан, ёшларни ғоявий қул қилиб, уларни ўз қўлоқларидан фойдаланиб қурбон қилмоқчи. Тўртинчидан, унинг мақсадлари бизнинг Ҳаракатлар стратегиямизга, ёшларга оид сиёсатига, ўзбекистонлик ота-оналар, устоз-мураббийлар, ёшларимизнинг мақсадларига зид.

Натижаси (О-оутсое) Ёшларнинг бу каби турли хил ёт ва зарarli ғоялар таъсирига тушиб қолмасликлари учун ҳар томонлама мафкуравий қуроллантиришни замоннинг ўзи талаб қилмоқда. Шундай экан “Ал Беруний, Ибн Сино, Имом Бухорий, Имом Термизий, Бурҳониддин Марғиноний, Абу Мансур Мотурудий, Алишер Навоий ва бошқа буюк алломаларимиз асарлари миллий тарбиямизнинг бош ғояси бўлиб қолишлиги ва уларнинг асарларида келтирилган ибратли фазилатларидан баҳраманд бўлишлигимиз лозим[7].

Ресурси (Р-ресурсес) биринчидан биз ёшларимизни бу каби таҳдидлардан огоҳ этишимиз ҳамд а мафкуравий имму нитетни му стаҳкамлаш учу н тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бориш лозим. Иккинчидан, ёшлар бўш вақтларини чет тилларини ўрганишга, спорт ва бошқа қизиққан машғулотлари билан шуғилланишларидан ташқари тарғибот гуруҳларини шакиллантириш масалаларига алоҳида эътибор бериш лозим. Шундагина ўсмир-ёшларига ҳеч қандай ташқи кучларнинг таъсири бўлмайди. Учинчидан, маҳаллаларда, узлуксиз таълим тизимларда маънавий - маърифий танловлар, тренинглар, тадбирлар ҳамда тарғибот ишларининг таъсирчанлигини таъминлайдиган замонавий инфарматсион ва компютер технологияларини кенг жорий этишга қаратилган самарали усл ва услубларни ишлаб чиқиш.

Самараси (Э-эффест) - Биз учун ягона мафкура - бу Ўзбекистоннинг тараққиёти, Ўзбекистоннингравнақи, Ўзбекистоннинг дунёда а ҳеч кимдан кам бўлмаслигидир. Маънавият қачон энгилмас кучга айланади? қачонки, ёшларнинг истеъдоди ва шижоати, орзу-мақсадлари жасорат, бунёдкорлик ва матонат намунасига айлансагина Маънавий баркамол инсонни, соғлом-авлодни тарбиялашга эришамиз. Зеро бу бугунги кун давр талабидир[8].

Хулоса ўрнида айтмоқчимизки, узлуксиз таълим тизимида миллий ғояни ўқувчи- талабаларнинг ички дунёси, онги ва қалбига сингдириш орқали маънавий баркамол инсонни, соғлом фикрлайдиган авлодни тарбиялаш асосий вазифалардандир. Жамиятимизнинг устувор мақсадларидан бири ҳам айнан баркамол авлодни тарбиялашдан иборатдир[9]. Зеро, маънавий баркамол инсонларгина буюк келажакни ярата оладилар. Шу сабабли юртимизда барча ўқув юртларида ўқитиш тизimini жаҳон тажрибалардан фойдаланган ҳолда тўлиқ кўриб чиқиб энг мақбул жиҳатларини амалётга тадбиқ қилиш орқали, миллий ғоя дарслари самарадорлигини янада ошириш, унда инновасион технологиялардан самаралий фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Бу ҳозирги глобаллашу даврида бўлаётган замон талабига хос бўлган жараёнлардир.

АДАБИЁТЛАР:

1. Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. - Т.: Академия”, 2007, 23 б.
2. Акрамова Ш., Тўраев Ш. “Миллий ғоя туркумидаги фанларни ўқитиш жараёнида замонавий педагогик технологияларни қўллашнинг амалий масалалари” (Ўқув-услубий қўлланма). - Т: “Миллий ғоя ва мафкура илмий-амалий маркази”. 2016 йил 8 б.
3. Ишмухамедов Р, Ёлдошев М. “Таълим ва тарбияда инновасион педагогик технологиялар” Т.: 2017 йил, 14 б.
4. Каримов И.А. Бизнинг йўлимиз - демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва модернизатсия жараёнларини изчил давом эттириш йўлидир. Т.: Ўзбекистон. 2012. 183- бет.
5. Шавкат Мирзиёевнинг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги фармони. 7 феврал 2017 йил.
6. Ишмухамедов Р, Ёлдошев М. “Таълим ва тарбияда инновасион педагогик технологиялар” Т.:

2017 йил, 215-216 бетлар.

7. Khudayberganovich T. T. (2020) The importance of the use of innovative technologies in raising the spirituality of young people. EPRA International journal of Multidisciplinary Research (IJMR). 6 (11) 6-25-26.

8. Кхудайберганович Т. Т. (2020). Ёшларга берилаётган имкониятларнинг тарбиядаги аҳамияти. Ссиенсе анд эдусатион 1(7) -6.618-619.

9. Ташметов Т.Х. “Глобаллашув шароитида миллий ғояни ёшлар онгига сингдиришнинг замонавий усуллари” Монография Т.: “Нишон нашир” 2020, 54-55 бетлар.

10. Нишанова, О. (2023). Влияние процессов глобализации на этническую культуру, in Library, 7(1), 164-167. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/21867>